

ВІЗЬМИМО ЧЕРЕПАХУ Й ОРЛА.

Черепаха — істота земна. Неможливо існувати ще ближче до землі, хіба що жити під нею. Черепашачі горизонти обмежуються кількома дюймами. Швидкості, до якої вона здатна розігнатися, вам би цілком вистачило для полювання за листям салату. Черепаха вижила в процесі всіх еволюційних змін завдяки тому, що нікому не загрозувала і не надавалася для комфортного споживання.

А тоді є орел. Істота повітряна й верховинна, горизонти якої простягаються до самого краю світу. Від її гострого зору не приховати шарудіння якогось там дрібного і писклявого створіннячка на відстані в пів милі. Владність і контроль. Блискавична смерть на крилах. Кігті та дзьоб, які перетворюють у повноцінну поживу все дрібніше за орла, а все більше за нього орел принаймні понадкушує.

І однак цей орел сидітиме годинами на скелі, оглядаючи всі королівства світу, аж поки зауважить якийсь рух удалині, а тоді придивлятиметься пильно, пильно і *ще пильніше* до невеличкого панцира, що сунеться поміж кущами там, далеко унизу в пустелі. Аж ось він *стрибне...*

І вже за хвилину черепаха відчуває, як земля провалюється їй з-під лапок. І вона вперше бачить цей світ уже не з відстані одного дюйма від землі, а з обширу в пів тисячі

футів, і думає: якого ж пречудового друга знайшла я в цьому орлі.

А тоді орел її відпускає.

І майже завжди черепаха розбивається на смерть. Усі знають, чому таке стається з черепахами. Важко позбуватися такої звички, як сила тяжіння. Але ніхто не розуміє, для чого це робить орел. Черепахи доволі поживні, але враховуючи, скільки для цього треба витратити зусиль, набагато легше жити будь-якими іншими істотами. Просто знуцання над черепахами приносять орлам задоволення.

Та орел, звісно, не усвідомлює, що таким чином він бере участь у дуже грубій формі природного відбору.

Одного дня черепаха навчиться літати.

Ця вся історія відбувається в пустельних краях, де тіні кольорів умбри й помаранча. Визначити її початок і кінець доволі проблематично, але принаймні один із тих початків можна простежити високо в горах довкола Осердя*, до яких тисячі миль і де лежать вічні сніги.

Постійно виникає ось таке філософське питання:

«Чи видобуває якийсь звук дерево, яке падає в лісі, якщо немає нікого, хто міг би це почути?»

Що свідчить певною мірою про суть самих філософів, адже в лісі завжди хтось є. Нехай це тільки борсук, якого здивував дивний хряскіт, або вивірка, дещо збаламучена тим, що весь краєвид опиняється догори дригом, та однак

* Або ж Полоса, якщо ви вірите в Омніанізм. — Тут і далі примітки автора.

це хтось. Якби ж це трапилося десь у глухій гущавині лісу, цей звук почули б, щонайменше, мільйони дрібненьких богів або боженят.

Речі просто стаються, раз по разу. Їм байдуже, хто про це знає. А от історія... о, з історією все інакше. За історією потрібен нагляд. Інакше це вже не історія. Це просто... ну, коли речі стаються раз по разу.

І, звісно, що її потрібно контролювати. Інакше з нею може статися будь-що. Адже історія, всупереч популярним теоріям, це і є королі, дати і битви. А ці речі мають відбуватися у належний час. Це нелегко. У хаотичному всесвіті забагато речей, з якими може трапитися щось не те. Генеральський кінь може занадто легко загубити підкову в невідповідний час або хтось може недочути наказ, або ж вісника з життєво важливим повідомленням можуть перестріти якісь чолов'яги з палицями і браком готівки. А ще ж існують усілякі шалені легенди, ці паразитичні нарости на дереві історії, що намагаються викривити його на свій лад.

Тому історії потрібні охоронці.

Вони живуть... ну, природно, що вони живуть там, куди їх відряджають, але їхня духовна оселя міститься в прихованій від зайвих очей долині високо у Вівцескельних горах Дискосвіту, де зберігаються історичні фоліанти.

І це не книжки, в яких події минулого пришили до сторінок, мов ті метелики в гербарії. Це книжки, з яких виводиться історія. Їх понад двадцять тисяч, кожен фоліант заввишки в три метри, зі свинцевою палітуркою і з такими дрібнесенькими літерами, що їх треба читати з лупою.

Коли люди кажуть «На віку написано...», то це все написано тут.

Існує менше метафор, ніж люди припускають.

Щомісяця абат і двоє старших ченців заходять до печери, де зберігаються ці фоліанти. Раніше абат робив це сам, це був його особистий обов'язок, проте ще двох надійних ченців було додано після прикрого випадку з 59-им Абатом, який розжився на мільйон доларів, роблячи невеличкі ставки, аж поки його не зловили на гарячому колеги-ченці.

До того ж туди взагалі небезпечно ходити наодинці. Надмірна концентрація Історії, що безшумно вислизає у світ, може мати руйнівні наслідки. Час — це наркотик. Завелика його кількість може вас убити.

493-й Абат склав перед собою зморшкуваті руки і звернувся до Лу-Тзе, одного з найстарших своїх ченців. Чисте повітря й розмірене життя таємної долини призводили до того, що всі ченці були тут старійшинами. Крім того, якщо вам доводиться щодня мати справу з Часом, ви переймаєте деякі його особливості.

— Це Омнія, — сказав абат, — на Хапонському узбережжі.

— Я пригадую, — озвався Лу-Тзе. — Там ще був той молодик на ім'я Оссорій, так?

— Речі потребують... *ретельного спостереження*, — додав абат. — Виникла певна напруга. Вільний вибір, приречення... могутність символів... історичні роздоріжжя... тобі це все відомо.

— Останньо був у Омнії, мабуть, десь років сімсот тому, — зронив Лу-Тзе. — Там сухо. Не думаю, що в усій країні знайдеться бодай тонна родючого чорнозему.

— Ну, то вирушай, — звелів абат.

— Я прихоплю свої гори, — сказав Лу-Тзе. — Для них там буде відповідний клімат.

А ще він прихопив із собою мітлу і спальний килимок. Історичні ченці не переймаються накопиченням майна. Вони знають, що більшість речей стають непридатними за одне-два століття.

Минуло чотири роки, аж поки він дістався до Омнії. Дорогою він став свідком парочки битв і одного віроломного вбивства, які в іншому випадку потрапили б у розряд випадкових і не вартих уваги подій.

Це був Рік Умовної Змії або двісті років після Освідчення пророка Аббіса.

А це означало неминучість приходу Восьмого пророка.

Саме такою надійністю відзначалася Церква Великого Господа Ома. Її пророки були дуже пунктуальні. Ви могли б звіряти за ними вельми точний і довготривалий календар.

І як це зазвичай трапляється в часи очікування пророка, Церква подвоїла намагання бути праведною. Це дуже нагадувало метушню, яка коїться в будь-якій великій фірмі, куди мають прибути ревізори, от тільки спрямована вона була на пошуки людей, запідозрених у недостатній праведності, з подальшим позбавленням їх життя сотнями винахідливих засобів. Це вважається надійним барометром стану побожності й благочестя в більшості по-справжньому популярних релігій. Існує тенденція стверджувати, що все довкола котиться донизу швидше, ніж сани на чемпіонатах країни з бобслею, що єресь треба виривати не тільки з коренем і гілляччям, але й з руками, ногами, очима й язиками, бо настає час починати все з чистого аркуша. Дуже ефективним засобом для такого очищення завжди вважалася кров.

І сталося, що в цей час Великий Господь Ом прорік Обраному на ім'я Брута:

— Псст!

Брута застиг з мотикою в руках і роззирнувся в храмовому городі.

— Перепрошую? — розгубився він.

Був гарний деньочок на початку весни. Молитовні колеса безжурно оберталися від подувів гірського вітерця. Бджоли ліниво повзали у квітах квасолі, проте здійсмали потужне дзижчання, створюючи враження важкої праці. Високо вгорі кружляв самотній орел.

Брута знизав плечима і продовжив обсапувати дині.

І знову Великий Господь Ом прорік Обраному на ім'я Брута:

— Псст!

Брута завагався. Хтось явно говорив до нього прямо з повітря. Можливо, це був демон. Для наставника послухників брата Нумрода тема демонів була дуже близькою. Нечисті думки і демони. Одне вело до другого. Брута відчув сором від думки, що демон таки настигнув його, хоч і запізнило.

Йому нічого не залишалось, як рішуче повторити Дев'ять Фундаментальних Афоризмів.

Але знову Великий Господь Ом прорік Обраному на ім'я Брута:

— Ти що, хлопче, оглух?

Мотика гупнула об висохлий ґрунт. Брута озирнувся. Він побачив бджіл, орла і в глибині городу старенького брата Лу-Тзе, що задумливо порпався вилами в купі гною. Уздовж мурів умиротворено оберталися молитовні колеса.

Він відтворив жест, яким пророк Ішкібель відганяв духів.

— Згинь позад мене, демоне, — пробурмотів він.

— Та я вже позад тебе.

Брута знову поволі озирнувся. Город і далі був порожнім.

Він дременував навтьоки.

Багато історій починалися задовго до власного початку, ось і легенда Брути народилася за тисячі років до його народження.

У світі є мільярди богів. Ними аж кишить, мов оселедцями в бочці. Більшість із них такі дрібненькі, що їх не розгледіти, тож їм ніхто не поклоняється, за винятком хіба що бактерій, які ніколи не моляться й не вимагають особливих чудес.

Це все дрібні боженята — духи роздоріж, де перетинаються мурашині стежки, боги мікроклімату поміж корінцями трави. І більшість із них такими й залишаються довіку.

Тому що їм бракує віри.

Проте декому вдається досягти більшого. Причини бувають різні. Скажімо, якийсь пастух знаходить загубленого ягнятка в зарослях шипшини і присвячує одну-дві хвилини для спорудження невеличкої кам'яної пірамідки в подяку ймовірним духам цього місця. Або якесь чудернацьки викривлене дерево починає асоціюватися зі зціленням від хвороби. Або хтось вирізьблює спіраль на якомусь валуні. Тому що богам потрібна віра, а людям — боги.

Нерідко на цьому все й зупиняється. Але інколи цим не обмежується. Додаються нові валуни, каменів стає дедалі більше, а там, де колись росло дерево, зводять храм. Бог

набирає сили, а віра його шанувальників підносить його вгору, мов тисяча тонн ракетного палива. Для небагатьох єдиним обмеженням стають небеса.

А деколи навіть цього буває замало.

Брат Нумрод якраз боровся з нечестивими думками, усаїтнівшись у своїй суворій келії, коли це враз почув пристрасний голос, що долинав з опочивальні послухників.

Це хлопець Брута розпростерся ницьма перед статуєю Ома, проявленого у вигляді громовиці, і тремтячим голо-сом бурмотів фрагменти молитви.

Щось моторошне було в цьому хлопцеві, подумав Нумрод. Коли з ним про щось говориш, він дивиться так, ніби і справді *слухає*.

Нумрод залишив келію і штрикнув розпластаного молодика кінцем патериці.

— Вставай, хлопче! Що це ти робиш посеред дня в опочивальні? Га?

Брута спромігся перекрутитися, далі розпластавшись на підлозі, і схопив жерця за щиколотки.

— Голос! Голос! Він мені *прорік!* — зарепетував він.

Нумрод полегшено зітхнув. Ох. Це було йому знайоме. Голоси — це вже була його, Нумрода, парафія. Він їх постійно чув.

— Вставай, хлопче, — дещо лагідніше повторив він.

Брута звівся на ноги.

Він був, як уже нарікав раніше Нумрод, застарий для нормального послухника. Застарий років на десять. Мені потрібні хлопчики не старші семи років, завжди казав Нумрод.

І тепер Брута до самої смерті мав залишатися послухником. Бо, за правилами, для таких, як Брута, не існувало жодних перспектив.

Його велике червоне обличчя сумлінно втупилося в наставника послухників.

— Присядь на ліжко, Бруто, — звелів Нумрод.

Брута миттєво підкорився. Брута не розумів значення слова «непослух». Хоч це було тільки одне з дуже багатьох слів, значення яких він не розумів.

Нумрод присів біля нього.

— Слухай, Бруто, — сказав він, — а ти знаєш, що стається з людьми, які говорять неправду?

Брута зашарівся й кивнув.

— Дуже добре. Ну, а тепер розкажи мені про ті голоси.

Брута покрутив у пальцях поділ своєї накидки.

— Це був радше один голос, наставнику, — пробурмотів він.

— ...радше один голос, — повторив брат Нумрод. — І що ж той голос сказав? Га?

Брута завагався. Якщо вже на це пішло, той голос нічого особливого не *сказав*. Він просто щось прорік. Хай там як, але було важко розмовляти з братом Нумродом, бо дуже діяла на нерви його звичка дивитися скося на губи співрозмовника й миттєво повторювати останні вимовлені ним слова. А ще він постійно чіпав різні речі — стіни, меблі, людей — немовби боявся, що всесвіт згине, якщо не втримати його в руках. До того ж у нього було стільки нервових тиків, що ті мусили вишиковуватися в чергу. Брат Нумрод був цілком нормальний як на того, хто спромігся вижити в Цитаделі впродовж пів сотні років.